

فصلنامه علمی- تخصصی معارف علوم انسانی و علوم اسلامی

شماره نهم، تابستان ۱۴۰۱، ص ۵-۲۲

بررسی رویکرد مقام معظم رهبری در سیاست خارجی

امیررضا علی نقیان^۱

علی صالحی^۲

اسماء زمانی^۳

چکیده

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ ه. ش به رهبری امام خمینی (ره) انقلابی تازه در عرصه‌های مختلف در کشور ایران بوجود آمد. و به تبع آن یک سلسله ارزش‌ها و اصول نوینی را در سطح منطقه‌ای و جهان به بار نشاند. یکی از این تأثیرات در کشور انقلابی که تا دیروز دنباله رو سیاست‌های غرب بود و نوعی مدرانیزیسم در کشور خود و منطقه تبلیغ می کرد. با این انقلاب جهانی یک سری ارزش‌هایی مبنای ایران اسلامی قرار گرفت که تا آن روز بی سابقه بود. مانند عدم مقبولیت دو بلوک شرق و غرب به رهبری شوروی و آمریکا، یا دفاع از مظلومین جهان بدون نگاه به نژاد، رنگ پوست، مذهب و... نوع نگاه انقلابی گری، تقابل با منافع غرب، و تعامل با مستضعفین جهان، را در اندیشه سیاسی خود دارد. نگاه دیگر که متمایل به غرب می باشد و نگاهی تعاملی به قدرت‌های جهان دارد. و استمرار حرکت انقلابی را همکاری در عرصه‌های گوناگون با غرب می داند. روش تحقیق این پژوهش تحلیلی - توصیفی و گردآوری اطلاعات آن اسنادی کتابخانه ای می باشد. حال باید دید سیاست خارجی در اندیشه آیت الله خامنه‌ای چگونه می باشد. ایشان به عنوان یک عالم دینی برجسته چه نگاهی به سیاست خارجی دارند؟ معیار و مبنای نگاه ایشان به سیاست خارجی چگونه است.

کلید واژگان: دیدگاه، مبانی، سیاست خارجی، مقام معظم رهبری، جمهوری اسلامی، انقلاب اسلامی

۱. کارشناسی ارشد، رشته علوم سیاسی، دانشگاه پیام نور، تهران غرب؛ سطح سوم (کارشناسی ارشد)، رشته فقه و اصول، حوزه علمیه آیت الله جلالی خمینی، تهران، استان تهران، ایران، پژوهشگر و فعال فرهنگی، نویسنده مسؤول، alinaghian12@gmail.com

۲. دکتری، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، استان خراسان رضوی، ایران، فعال فرهنگی و پژوهشگر علوم اسلامی alisalehe6@gmail.com

۳. سطح سه (کارشناسی ارشد)، رشته فقه و اصول، مؤسسه آموزش عالی حوزوی حضرت فاطمه معصومه (سلام الله علیها)، شهر بندرعباس، استان هرمزگان، ایران، پژوهشگر و فعال فرهنگی، Alireza80417861@gmail.com

مقدمه

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی که محصول مبارزات خستگی ناپذیر تمامی اقشار این مرز و بوم در مقابل رژیم منحوس پهلوی بود. تحولی عمیق در عرصه سیاسی، اجتماعی فرهنگی این مملکت نه، بلکه در گستره جهانی اسلام پایه گذاری و آغاز گردید و به موازات این تغییرات بنیادین در چارچوب حکومت و اداره کشور، دیپلماسی هم دستخوش تحولات عمیقی گردید که در این راستا مبانی ارزشی انقلاب الهام گرفته از احکام دین مبین اسلام، اهرم تغییرات را در ساختار دیپلماسی برعهده داشتند. مقام معظم رهبری که در راس هرم حکومت قرار دارد، بالاترین مقام برای اخذ تصمیمات کلان در سیاست خارجی نظام است. منویات و دیدگاه های ایشان راهگشایی برای سیاست گذاری کلان در نظام اسلامی، به دلیل مبتنی بودن بر بنیان های مستحکم فکری، اعتقادی می باشد. اندیشه هایی که با وقایع جامعه تطبیق می کند و می تواند مرهمی بر آلام جامعه باشد. این اندیشه ها علاوه بر غنا و استواری فقهی، دینی، کاربردی نیز می باشند. در واقع معظم له در پی هر پدیده اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و... ابتدا به شرحی کوتاه از اهمیت و علل آن می پردازند و سپس اگر آسیب و معضلی باشد، با دیدی آسیب شناسانه و عالمانه آن را تجزیه و تحلیل می نمایند. و در پایان برای حل آن معضل و مشکل، راهکارهایی ارائه می دهند که این راهکارها و راهبردها در صورت تحقق در جامعه می تواند به بهترین شکل ممکن برطرف کننده یا اصلاح کننده آن معضل اجتماعی باشد. تحقیق حاضر در پی فهم و شناخت سیاست خارجی با عنایت به اندیشه های سیاسی مقام معظم رهبری بوده و در تلاش است با بهره گیری از دیدگاه های ایشان، حوزه سیاست خارجی را مطالعه و تحلیل نماید.

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- مفهوم مبانی

نقش عمده و تعیین کننده در تصمیم سازی ها به مبانی، ساختار فکری، باورهای دولت مردان و سیاست مداران برمی گردد. مختصات نظام سیاسی از لحاظ ساختاری و رفتاری نیز میتواند نقش موثری در شیوه تبیین منافع، استراتژی ها و هدف ها ایفا کند.^۱

^۱ سید عبدالعلی قوام، «آنانومی تعاملات نظام سیاسی و منافع ملی» مجله سیاست خارجی سال هشتم، ش ۲۱، بهار و تابستان ۱۳۷۳ ص ۳

۱-۲- مفهوم سیاست خارجی

اگر بخواهیم تعریفی جامع از سیاست خارجی داشته باشیم می توان گفت: مجموعه خط مشی، تدابیر، روشها و انتخاب موضعی که یک دولت در برخورد با امور و مسائل خارجی در چارچوب اهداف کلی حاکم بر نظام سیاسی اعمال میکند. به بیان دیگر سیاست خارجی هر کشوری شامل دو قسمت مجزا می باشد.

الف. اهداف ملی که هر کشور در صحنه بین الملل برای بدست آوردن آن ها تلاش می کند چه مادی و چه معنوی.

ب. سیاست ها و روش هایی که برای رسیدن به اهداف مزبور اتخاذ و اعمال می گردد.

۱-۳- معنای لغوی سیاست

واژه سیاست در لغت فارسی به معنای: اصلاح امورخلق، اداره کردن کارهای مملکت، حکم راندن بر رعیت و ریاست کردن آمده است. در زبان عربی این واژه به معنای: اهلی کردن چهارپایان، اداره و ریاست کردن آمده است.

۱-۴- معنای اصطلاحی سیاست

کلمه سیاست را علم حکومت بر جوامع تعریف کرده اند. کلمه سیاست برگرفته شده از واژه یونانی (پولیس) می باشد. واژه پولیس در زبان یونان تنها دربرگیرنده شهر نبود، بلکه در معنی (دژ)، (دولت) و (جامعه) هم به کار میرفت.

در واقع سیاست در معنی یونانی علم حکومت بر شهر بوده است. به طور کلی لغت سیاست معنای اصلاح امور، ریاست و حکومت کردن را می رساند. از این معنا تعریف سیاست یعنی اداره و تدبیر عمومی جامعه استفاده می شود. که به دو صورت داخلی و خارجی نمود پیدا می کند.^۱

۱-۵- تعریف سیاست از دیدگاه امام خمینی (ره)

امام خمینی براساس نگرش معنوی سیاست را هدایت جامعه، حفظ مصالح و صلاح آن میدانند. و چنین سیاستی اهم از شئونی یداند که برای پیامبراکرم (ص) با لفظ ثابت شده و هم جزء اهدافی می داند که پیامبر(ص) برای تحقق آن به پیامبری مبعوث شده است. سیاست به معنای اینکه جامعه را راه ببرد و هدایت کند، به آن جایی که صلاح جامعه و صلاح افراد هست.^۲ در نگرش امام خمینی سیاست همان راه بردن جامعه به موازین عقل و عدل

۱ عالم، عبدالرحمن، بنیاد های علوم سیاسی، ص ۲۳.

۲ صحیفه امام ج ۱۳ ص ۴۳۱

و انصاف است.^۱ در دولت اسلامی دیدگاههای متفاوت در باب مشروعیت، همان گونه که بر مبنای تصمیم گیری های داخلی تاثیر میگذارند، میتواند مبنای و نظریه های جداگانه ای نیز در سیاست خارجی به وجود آورد. به عبارت دیگر، زمانی که مبنای حاکمیت صرفا الهی تصور شود، یا فقط مردمی تلقی گردد و یا الهی-مردمی فرض شود، بالقوه خاستگاه های متنوعی در سیاست خارجی به وجود می آید و اولویت ها تغییر می یابند. سیاست خارجی هرکشوری، ادامه سیاست داخلی آن است و رفتارهای بیرونی آن ناشی از لایه ها و پیچیدگی هایی است که در داخل وجود دارد.^۲

۲- مبنای فکری مقام معظم رهبری در سیاست خارجی

در این بخش به اصول سیاست خارجی در نگاه رهبری اشاره خواهیم کرد. که به خودی خود نشانه این تداوم و تغییر همزمان در نزد ایشان وجود دارد. (عزت، حکمت و مصلحت) را می توان به عنوان سه اصل محوری و ثابتی که سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر مبنای آن شکل گرفته است نام برد. سه اصل محوری که رهبرانقلاب در سال های گذشته به عنوان پایه های سیاست خارجی جمهوری اسلامی مطرح کرده اند. همچنین تعامل ایران با جهان را در سند چشم انداز بیست ساله کشور پیش بینی نموده اند. آیت الله خامنه ای نسبت به این سه عنصر کلیدی چنین میفرمایند: (حکمت و عزت و مصلحت مکمل یکدیگرند. باید در جهت مصالح ملی باشند. رهبر معظم انقلاب اسلامی این سه اصل را (یک مثلث الزامی برای چارچوب ارتباطی بین المللی دانسته و فرمودند: (الاسلام یعلو وی علی علیه)^۳ (لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا)^۴ یعنی ما نمی توانیم عزتمان را با تکیه بر نژاد و ناسیونالیسم و حرف هایی که متاسفانه همه دنیا با تکیه به آن ها دور خودشان یک حصار می کشند ثابت کنیم.^۵ معنای عزت این است که جامعه و نظام اسلامی در هیچ یک از برخوردهای بین المللی خود، نباید طوری برخورد کند که منتهی به ذلیل شدن اسلام و مسلمین شود.^۶

۱ همان، ج ۲۱، ۴۰۵.

۲ سریع القلم، سیاست خارجی جمهوری اسلامی، ص ۴۷.

۳ مجلسی، بحار الانوار ج ۳۹ ص ۴۷.

۴ سوره نساء آیه / ۱۴۱.

۵ دیدار مسئولان وزارت خارجه (۱۸/۰۴/۷۰) <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2471>

۶ سخنرانی در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام اسلامی (۱۱/۰۹/۱۳۶۸) <https://khl.ink/f/2259>

۱-۲- عزت از منظر رهبری

ایشان در تعریف عزت می فرمایند: عزت به معنای ساخت مستحکم درونی یک فرد یا یک جامعه است. که او را در مقابله با دشمن، درمقابله با موانع دارای اقتدار میکند. و بر چالشها غلبه میبخشد. وقتی که عزت شامل حال انسان شد مانند یک حصار عمل میکند. مثل یک باروری مستحکم عمل می کند. نفوذ در او، محاصره او، نابود کردن او برای دشمنان دشواری شود. انسان را از نفوذ و غلبه دشمن محفظ نگه میدارد. ازسوی دیگر برای جایابی و تثبیت ایران در هندسه جدید جهانی نیز، عزت نقش آفرینی می کند.^۱

۲-۲- حکمت

حکمت در تعریف ایشان یعنی حکیمانه و سنجیده کار کردن. هیچ گونه نسنجیدگی را نباید در اظهارات دیپلماتیک و هر آنچه که مربوط به سیاست خارجی و ارتباطات جهانی است راه داد. همه چیز باید سنجیده شود.^۲ حکمت هم به معنی تدبیر، خردمندی و عقلانیت است. در مقابل اندیشه ماکیاولیستی که اعتقاد دارد سیاست غیر از نیرنگ و دروغ نیست. رهبرانقلاب در اینجا حکمت را با تعریف خاص خودش به کار میبرد. یعنی سیاست نه به معنای دروغ و نیرنگ که به معنی تدبیر و خردمندی است. براین اساس ایشان نه تنها درصدد فریب دادن دشمن نیست. بلکه براساس معیارهای اسلامی صادقانه اذعان می کند که دنبال این مساله نیستیم. بنابراین در این جا هم حکمت با همین معنی تعریف شده است.^۳

۳-۲- مصلحت

در همین راستا مصلحت هم روشن است. با توجه به اولویت ها و مصالح و منافع جهان اسلام تصمیم میگیریم. لذا این هم هدف ماست. هدف تصمیم براساس مصالح اسلامی است. مراد مصلحت در کلام ایشان هم که می فرمایند: شخص من و شما نیست که اگر ما این اقدام را کردیم ممکن است برای ما گران تمام بشود. نه گران هم تمام بشود. مگر ما که هستیم؟ اگر کاری به مصلحت کشور و به مصلحت انقلاب نیست ولی به مصلحت شخص من

۱ بیانات در مراسم بیست و سومین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه الله)-<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=19996&nt=2&year=1391&tid=2707#42902>

۲ (بیانات در دیدار مسئولان وزارت خارجه ۱۳۷۰/۰۴/۱۸)

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-print?id=2471&nt=2&year=1370&tid=1940>

۳ منوچهر محمدی. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ، ص ۳۹.

نیست چه اهمیتی دارد؟ مصلحت یعنی مصلحت انقلاب و این مصلحت همه جانبه است یعنی از رفتار شخصی ما، بخصوص شما شروع می شود.^۱

۳. تعامل با غرب یا شرق در دیدگاه رهبری

رهبر معظم انقلاب اهداف سیاست خارجی را چنین تفسیر می کند: هدف ما، هدف و راهی است که اسلام معین کرده ، نه در آن ظلم است و نه تجاوز به حقوق انسان ، و نه بی اعتنائی به تجاوزهایی که مردم ظالم نسبت به مردم مظلوم انجام می دهند. حقوق انسان در آن ، در حداکثر میسور و ممکن رعایت شده است . راه ما این است . تا حالا هم بحمداله این هدفها را تعقیب کرده ایم.^۲

۳-۱- نفی رابطه سلطه گر و سلطه پذیر

از دیدگاه رهبر معظم انقلاب در عرصه سیاست خارجی با چنان پشتوانه و روحیه ای باید به ایفای نقش مذاکره و هموردی پرداخت تا قدرت های سلطه گر متکبر نتوانند خواست های خود را تحمیل کنند. در همین رابطه میفرمایند: (در تعامل و مناسبات دو جانبه همواره باید تنظیم روابط مدنظر باشد. و به گونه ای عمل شود که طرف مقابل احساس کند هرگونه رفتار مثبت و یا منفی دارای واکنش و نتیجه متناسب با آن خواهد بود.

ایشان همچنین با توجه به دسیسه های دشمن در طول چهار دهه از پیروزی انقلاب اسلامی یکی از عوامل پیروزی استعمار را مرعوب شدن و ترسیدن در مقابل آن ها میدانند) بزرگترین بلایی که مستقیم و غیرمستقیم در این دو بیست سال استعمار بر سر ملت های شرق و به خصوص ملت های اسلامی آورده همین مرعوب شدن و عقب نشینی کردن در مقابل تبلیغات و هجمه های غرب است.) در رابطه با راه علاج و مقابله با دشمنان و بدخواهان میفرمایند: ملت ایران یک راه علاج دارد و همان راه علاجی است که تا به امروز دنبال کرده و آن ایستادگی و حضور مردم در صحنه است.) و تاکید میکنند که (عزت، آزادی و استقلال در سایه ایستادگی در مقابل استکبار جهانی است. در خصوص دولت هایی که با نظام اسلامی هم که خصم دارند و دشمنی میکنند ایشان میفرمایند: (سیاست خارجی به طور کلی بر این مبناست که ما با کشورها براساس قانون اساسی و براساس اصول اسلامی با کشورهایی که با ما سر تعرضی ندارند. رابطه خصمانه نداریم. کسانی که با ما سر تعرض دارند و شیوه خصومت در پیش میگیرند. ما هم در مقابل با آن ها خصومت آمیز برخورد می کنیم. اگر خصومت آن ها نظامی

^۱ بیانات رهبری در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام ۱۳۷۰/۰۴/۱۸

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1417#7735>

^۲ بیانات رهبری (۲ / ۷ / ۷۷) <http://ensani.ir/fa/article/122631>

بود ما هم متقابلاً خصومت نظامی خواهیم داشت. اما کشورهایی که با ما سر خصومت ندارند و مایلند با ما ارتباطات دوستانه یا برادرانه داشته باشند. ما نسبت به آن‌ها روی خوش نشان میدهیم و دست دوستی به سوی آن‌ها دراز می‌کنیم. قطب سلطه‌گر و مستکبر دارای توانایی‌های مادی از جمله توانایی اقتصادی، نظامی، تبلیغاتی می‌باشد که به پشتوانه‌ی قدرت خود، این حق را برای خود قائل است تا در امور داخلی ملت‌ها و دولت‌های دیگر دخالت مالکانه کند. و به دنبال حکومت بر جهان باشد. اقتصاد، فرهنگ، سیاست‌ورزی، تربیت، سبک زندگی ملت‌ها دخالت می‌کنند و به دنبال آن هستند که همه چیز دنیا در در اختیار آنها باشد.^۱

۳-۲- اصل حفظ و حمایت از هویت نظام اسلامی (حفظ جهت‌گیری اسلامی انقلابی)

جمهوری اسلامی ایران به دلیل ماهیت اسلامی بودنش از ابتدای شکل‌گیری با مشکلات بسیاری دست و پنجه نرم کرد. چون ۲ بلوک شرق و غرب که در ظاهر مخالف هم بودند ولی در ضدیت با نظام اسلامی به اشتراک رسیده بودند. بلوک غرب به علت از دست رفتن بزرگترین حامی خویش در خلیج فارس که از قضا ژاندارم منطقه هم توسط آمریکایی‌ها شده بود. سخت‌نگران سرایت این انقلاب با ماهیت دینی خودش به سایر کشورها بود. آن را مخالف منافع خودش در کشورهای جنوبی غربی آسیا و کشورهای حاشیه خلیج فارس می‌دید. بلوک شرق به رهبری شوروی هم به علت همسایگی مرزهای جنوبی خودش که مسلمان نشین بودند. با ایران که حکومت اسلامی اختیار کرده بود احساس خطر می‌کرد. لذا سعی خواهند کرد با به کارگرفتن کلیه ابزار فشار و زور به طرق مختلف آن را به زانو درآورند. واز تعقیب اهدافش باز دارند. رهبر معظم انقلاب در این چند سال اخیر راه حل عبور از مشکلات را احیای این روحیه دانسته و (انقلابی ماندن و انقلابی بودن) را مساله اصلی کشور می‌داند. در کلامی دیگر سخن از (لزوم روحیه انقلابی) را مطرح می‌نمایند. ایشان اینگونه انقلابی‌گری را تعریف می‌کنند: انقلابی‌گری به آن است که ما مواضع اسلامی و انقلابی را قاطعانه و بدون رودربایستی و مرعوب شدن و خام شدن در مقابل برخی از چهره‌های امید بخش کاذب، حفظ کنیم. وقتی توانستیم خط روشن مواضع انقلابی و اسلامی را دقیقاً حفظ کنیم و مرعوب قدرت‌ها نشویم و با کسی رودربایستی نداشته باشیم. و فریب نخوریم، در حقیقت به ممشای انقلابی و اسلامی توجه کرده‌ایم. عدالت»، «خرد»، «انصاف» و «قاطعیت»، در انقلابی‌گری به یکدیگر پیوند می‌خورند: «انقلابی‌گری برخلاف نظر و تبلیغ برخی‌ها، تندروری نیست بلکه انقلابی‌گری یعنی عادلانه، خردمندانه، دقیق، دلسوزانه، منصفانه قاطعانه و بدون رودربایستی عمل کردن و شاخص‌های این گفتمان در بیانات امام خمینی (ره) آمده است. جهت‌گیری‌های انقلابی (راه عبور از همه‌ی مشکلاتی که برای کشور محتمل است، چه در این دوره، چه در ده سال دیگر، چه در پنجاه سال دیگر، این است که کشور از درون مستحکم باشد. ببینید چه جوهری استحکام حاصل می‌شود. استحکام داخلی نظام، اساس کار است؛ هم استحکام سیاسی، هم استحکام اقتصادی، هم استحکام فرهنگی، و هم بالاتر از همه استحکام روحی و روانی افراد، بخصوص نخبگان و بخصوص مسئولان

^۱ بیانات رهبری در دیدار مسئولان وزارت خارجه و سفرا و کارداران جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۹/۰۵/۰۱)

ارشد کشور. این استحکام اگر وجود داشته باشد، هیچ خطری کشور را تهدید نمی کند. کشور در مقابل همه‌ی خطرهای آماده است. جوانهای عزیز ما بایستی این رویش مبارک روحیه‌ی انقلابی را ادامه بدهند. بحثها و جنجالها و حاشیه‌سازی‌ها و پرداختن به چیزهای کوچک و جزئی و مانند اینها مسئله‌ی کشور نیست؛ مسئله‌ی کشور، روحیه‌ی انقلابی است؛ مسئله‌ی کشور، جهت‌گیری انقلابی است.^۱

۳-۳- حمایت از مظلومان و مستضعفان در مقابل آن مقاومت و ایستادگی در برابر دشمنان

همه مردم به نوبه خود وظیفه دارند فارغ از مسائل دینی و شرعی علیه زورگویی و ظالم با ایستند و مانع از ظلم و ستم به انسان‌های دیگر شوند. به نظریه‌ی اگر جلوی ظلم گرفته نشود چندی بعد خود نیز مورد ظلم و ستم قرار خواهد گرفت. نمونه عینی آن میتوان به صدام حاکم کشور عراق اشاره کرد که بعد از ناکامی از حمله به ایران، ابتدا به کویت به عنوان یک کشور عربی حمله ور شد در صورتی که با هم علیه ایران هم پیمان بودند. سپس به کشت و کشتار عراقیان و سپس تصفیه بین اقوام خویش کرد. علی (ع) نیز میفرماید: (هرکجا ظالمی دیدید با آن دشمنی کنید و از مظلومان حمایت کنید).^۲ از آغاز جمهوری اسلامی این اصل حمایت از مظلوم به صورت عملی نه به صورت شعار در دستور کار مسئولین کشور وجود داشته است. این رویکرد در طول سالین جمهوری اسلامی سبب شده تا نام جمهوری اسلامی با حمایت از مظلومان عجین باشد. ملت‌های مظلوم در سراسر جهان، به حامیان ایران پیوندند. هدف نظام اسلامی هدف و راهی است که اسلام معین کرده نه در آن ظلم هست و نه تجاوز به حقوق انسان‌ها و نه بی‌اعتنایی به تجاوزاتی که مردم ظالم نسبت به مردم ظالم روا می‌دارند. هدف جمهوری اسلامی، سعادت نسل بشر و عزت و خوشبختی و به ورزی امت واحده اسلام است.^۳ امام خمینی (ره) نیز اشاره دارند: (ملت آزاده ایران هم اکنون از ملت‌های مستضعف جهان، در مقابل آنان که منطبقشان توپ و تانک و شعارشان سر نیزه است. کاملاً پشتیبانی نماید. ما از تمام نهضت‌های آزادی بخش در سراسر جهان که در راه خدا و حق و حقیقت و آزادی مبارزه میکنند، پشتیبانی می‌کنیم).^۴ ایشان فرمودند چهره جمهوری اسلامی نسبت به دشمنان خدا و معترضان به حریم ملت‌ها و شرف انسانیت معترض و عدم تسلیم است. بی‌اعتماد و مخالف بوده ایم و هستیم.^۵

۱ بیانات رهبری در دیدار مردم اصفهان (۹۵/۰۸/۲۶)

۲ محمد تقی جعفری. شرح و ترجمه نهج البلاغه، ص ۹۳.

۳ امینی ابراهیم، سیاست خارجی حکومت اسلامی، ص ۱۲۷.

۴ صحیفه نور، ج ۱۱، ص ۲۹۵.

۵ بیانات در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه و سفرا و کارداران جمهوری اسلامی ایران

۳-۴- اصل حفظ تعامل با جامعه جهانی

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به روشنی ارجحیت های سیاست خارجی ایران را روشن ساخته است؛ چهار گروه از کشورها به ترتیب دارای اولویت می باشند: همسایگان ایران؛ کشورهای مسلمان؛ کشورهای جهان سوم؛ کشورهایی که به نوعی یکی از نیازهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و یا نظامی ایران را بر طرف سازند. در سیاست خارجی جمهوری اسلامی همواره تلاش مجریان و مسئولان وزارت خارجه بر ایجاد آرامش و فراهم آوردن امکان صلح و همزیستی مسالمت آمیز در سطح منطقه بوده و جهت گیری کلی سیاست نظام به سوی گسترش و تقویت روابط بدون تشنج با کشورهای اسلامی و دولتهای غیر محارب بوده است. بحث تقویت روابط جمهوری اسلامی با کشورهای آسیایی و اروپایی یکی دیگر از مباحثی است که مورد توجه رهبری نظام بوده، ایشان در دیدار با سفرا و متولیان سیاست خارجی بر این نکته تاکید می کنند: ما تقویت روابط با اروپا را باید جدی بگیریم. البته من تقویت روابط با آسیا را هم یک اصل بسیار مهمی می دانم. ما باید به آسیا یک نگاه جدی بکنیم. البته این هم سیاست امروز ما نیست، این سیاست اواخر زمان امام (رضوان الله علیه) است که ما بارها بر آن تاکید کرده ایم. ما باید به اروپاییها تفهیم کنیم که غرب مساوی با امریکا نیست، که اگر چنانچه امریکا حذف شد، ما با غرب قهریم، نه، خود اروپاییها هم قبول ندارند.^۱ یکی از آرمان های بشر در طول تاریخ حفظ صلح در جهان می باشد. آرزو برای پایان یافتن جنگ های خانمان سوز، خشونت های فرقه ای، قبیله ای و بی عدالتی ها در هر نقطه از جهان خواست قطعی همه ملت هادرجهان است. به تبع همین رویکرد جهانی، وزیر خارجه دولت آقای روحانی یعنی محمد جواد ظریف در سخنرانی سازمان ملل به این واقعیت اشاره می نماید: (جمهوری اسلامی ایران خواهان تعامل با جامعه جهانی و سازمان ملل متحد است).^۲ جمهوری اسلامی ایران با ارائه چهره ای مثبت برای حل مسائل مختلف بین المللی علاقه مندی خود را به تعامل با همه کشورهای جهان برای حل موضوعات مختلف نشان داده است. نمونه این رویکرد را هنگامی شاهد بودیم که بسیاری از کارشناسان داخلی و خارجی، گفت و گوهای هسته ای را بی ثمر می دانستند. اما تاکید بر ادامه رایزنی ها و تعامل نشان داد که برای ایران، دوری از انزوا و تلاش برای ورود در عرصه جهانی موفقیت آمیز خواهد بود. و نه تنها امری شدنی بلکه ضروری است. طی این سال ها ج.ا.ایران چه در دوره امام خمینی (ره) و چه در دوران امام خامنه ای توجه به تعامل با کشورها و جامعه جهانی را در دستور کار قرار داده و یکی از اهداف دیپلماسی آن ها می باشد. ایشان می فرمایند: (از جمله اهداف سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در گذشته، حال و آینده آن است که هیچ گاه

[https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2337\(۱۳۶۹/۰۵/۰۱\)](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2337(۱۳۶۹/۰۵/۰۱))

^۱ محمد جواد ظریف، سخنرانی در سازمان ملل (۱۳۹۲/۰۶/۲۸)

تجاوزی را به کشوری صورت نداده، و همواره با وجود آنکه در کانون مطامع جهانی قرار داشته، اما در ترتیبات صلح آمیز جهانی نقش موثر و فعال داشته است. مقام معظم رهبری با درایت و تسلط بر قوانین مندرج در قانون اساسی اولویت های سیاست خارجی را مشخص و معین فرموده اند: سیاست خارجی ایران به طور کلی بر این مبناست که، ما با کشورها بر اساس قانون اساسی و بر اساس اصول اسلامی با کشورهایی که سر تعرض با ما ندارند، رابطه خصمانه نداریم، کسانی که با ما سر تعرض دارند و شیوه خصومت در پیش می گیرند، ما هم در مقابل با آنها خصومت آمیز برخورد می کنیم. اگر خصومت آنها نظامی بود، ما هم متقابلاً خصومت نظامی خواهیم داشت. اما کشورهایی که با ما سر خصومت ندارند و مایلند با ما ارتباطات دوستانه یا برادرانه داشته باشند، ما نسبت به آنها روی خوش نشان می دهیم و دست دوستی به سوی آنها دراز می کنیم.^۱

۳-۵- اصل تامین و تضمین منافع ملی

نظام جمهوری اسلامی احترام متقابل را مبنای قرارداد و براساس آن حاضر است با تمامی کشورهای جهان به غیر از رژیم صهیونیستی همکاری و ارتباط سازنده برقرار نماید. لازمه این امر پذیرش حاکمیت، احترام متقابل و عدم دخالت در امور داخلی یکدیگر است که خود را به آن پایبند دانسته است. ایشان سرمایه ملی را شامل موارد زیر میدانند: (استقلال برآمده از انقلاب اسلامی، دین، ملت مومن، جوانان انقلابی، سخن قاطع در مقابل زیاده خواهان، دانشمندان، نخبگان و فعالیت های علمی از جمله سرمایه ملی هستند که باید در عرصه دیپلماسی حفظ شوند. تا منافع ملی هم تامین شود. منافع ملی جمهوری اسلامی همانند دیگر کشورها از دو دسته عناصر مادی و معنوی تشکیل شده است.^۲ رهبری ایران در برابر چالش های اقتصادی و توسعه ای برای نسل های آینده و حفظ و توان و دانش بومی کشور مسئولانه عمل می کنند. در این مسیر توانایی و دانش صلح آمیز هسته ای کنونی کشور باید به عنوان میراث نسل انقلاب برای آیندگان به عنوان یک دستاورد ملی و با اهداف صلح آمیز تضمین شده، باقی بماند. پویایی چنین آرمانی در قالب مشارکت جمعی با احترام به ضوابط بین المللی است که ایران آن ها را پذیرفته (معاهده عدم اشاعه) و براساس آن تکالیف، از حقوقی نیز برخوردار است، تا به این وسیله دغدغه های مشترک ایران و دیگران پایان پذیرد. رهبر معظم انقلاب منافع ملی را در چارچوب اصول، اهداف و ارزشهای نظام اسلامی قابل تعریف دانسته و در بیان مولفه های قدرت ملت ایران خاطر نشان می کنند: احساس هویت و عزت اسلامی که امروز به برکت پیروزی انقلاب اسلامی در جهان اسلام نمودار شده است - یکی

۱ علی اکبر ولایتی، مقاله «نقش تعامل با جامعه جهانی از نگاه رهبرانقلاب» تابناک (۱۳۸۷/۰۴/۱۲)

۲ بیژن ایزدی، سیاست خارجی ج ۱، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ص ۲۳.

از مهم ترین مؤلفه های قدرت ملت ایران است که باید در مناسبات بین المللی حتما به آن توجه شود. ایشان الگوی اسلام ارائه شده در ایران را یکی دیگر از مؤلفه های قدرت ملی برمی شمارند و می فرمایند: اسلامی که امروز در ایران ارائه شده برخلاف اسلام طالبانی و همچنین اسلام امریکایی یا هضم شده در فرهنگ غربی، اسلامی است که دارای روشنفکری پایبندی به عقاید اسلامی، نوآوری و پویایی است و بر اساس آن یک نظام و دولت متکی بر مردم شکل گرفته و در ۲۷ سال گذشته با وجود همه فشارها از مسیر اصلی خود خارج نشده، بنابراین برای مسلمانان جهان بسیار جذاب و قابل الگو برداری است و این برخلاف خواسته قدرتمندان عالم بویژه امریکاست. ایشان وسعت، تنوع جمعیتی، برخورداری از منابع مهم انرژی دنیا و بسیاری از مواهب طبیعی، هوشمندی بالای مردم، وجود پیوند عمیق میان دولت و مردم، سطح مشارکت بالای مردم در تصمیم گیری و انتخابات و موقعیت جغرافیایی بسیار حساس ایران را از جمله مؤلفه های مادی قدرت کشور دانسته ایمان و روحیه معنوی را به عنوان مؤلفه های فرهنگی قدرت بر شمرده و معتقدند: علاوه بر این، ایمان اسلامی و روحیه معنوی ملت ایران و حضور آنان در عرصه های مختلف و حساس کشور در سالهای گذشته؛ بر اساس این ایمان، از مؤلفه های فرهنگی قدرت کشور است که روحیه فداکاری و شهادت طلبی، ناشی از همین ایمان اسلامی است و قدرتهای جهانی نیز از آن وحشت دارند، بنابراین باید همواره حفظ شود. بنابراین اجرایی شدن به دست آوردن منافع ملی در تعاملات بین المللی نیازمند یک نگرش فرا جناحی است تا راه حلی معقول را برای برطرف کردن شرایط غیرعادی را بیابد و به گونه ای عمل کند تا منافع و ارزش های اساسی حفظ و تامین گردد. استفاده از ظرفیت های داخلی و حفظ منافع ملی، عدم اعتماد به نظام سلطه، توجه به آرمان های انقلاب، از مهمترین مطالبات رهبری از دولتمردان می باشد. تحولات اخیر نشان داده است که با استفاده از ظرفیت های داخلی، اجرایی شدن اقتصاد مقاومتی، چشم امید به دشمن نداشتن از جمله مواردی است که میتواند منافع ج.ا.ا را در کوتاه مدت و بلندمدت تامین کرده و باعث ارتقای جایگاه ایران در سطح بین المللی خواهد شد. مقام معظم رهبری میدان دیپلماسی را صحنه تعامل و هموردی برای تامین منافع ملی با تکیه بر مؤلفه های قدرت ملی می دانند و معتقدند که در مسائل سیاست خارجی، جهت گیری اسلامی باید حفظ شود و گستاخی و شجاعت در مقابل تهدیدهای دشمنان و قدرت های بزرگ و نیز حاکمیت عقل و منطق بر تصمیم گیری ها و حرکات، مورد توجه قرار بگیرد؛ لذا خطاب به سفرا و نمایندگان سیاسی نظام می

فرمایند: در سیاست خارجی باید با شناخت صحیح سرمایه ها و قدرت کشور، از آنها بیشترین استفاده برای تأمین منافع کشور و ملت انجام گیرد.^۱

۳-۶- حل مشکلات نظام با تکیه بر توان داخلی و مقاوم سازی اقتصاد:

ایشان با اشاره به تحریم های اقتصادی دشمن که امروز تبدیل به جنگ اقتصادی گشته، بهترین روش برای ایستادگی در برابر آن توجه به ظرفیت های درونی نظام که اقتصاد مقاومتی نیز از مصادیق آن میباشد عنوان می کنند. ایشان می فرمایند: (خب تحریم ها از قبل بود، منتها این تحریمها از حدود زمستان ۹۰ تا امروز تبدیل شده به جنگ اقتصادی، دیگر اسم آن تحریم هدفمند نیست، یک جنگ تمام عیار اقتصادی است که متوجه ملت ما است. علت آن هم، نه مساله هسته ای است، نه مساله حقوق بشر است. نه مسائل دیگری از این قبیل است. علت را خود آن ها میدانند. ما هم میدانیم. علت استقلال خواهی ملت ایران است. علت، داشتن یک حرف نو بر پایه مبانی اسلام است که برای کشورهای دیگر و ملت های مسلمان الگو خواهد شد. میدانند که اگر جمهوری سلامی در این عرصه ها و میدان ها موفق شد، دیگر جلوی رشد این حرکت را نمیشود گرفت و این یک حرکت مهمی است. مسئله این است. حالا بهانه یک روز انرژی هسته ای است. یک روز غنی سازی است. یک روز حقوق بشر است. یک روز حرف هایی از این قبیل است. تحریمها علیه ما، قبل از اینکه مسئله انرژی هسته ای مطرح بشود وجود داشت. بعد از این هم وجود خواهد داشت. این مساله هسته ای و این مذاکرات اگر انشا... به نقطه ی حلی برسد، باز هم خواهید دید همین فشارها وجود خواهد داشت. باید در مقابل این فشارها مصونیت سازی کرد، باید به بنای داخلی استحکام بخشی کرد.^۲ ایشان توصیه اصلی اشان اتکا و چشم دوختن به اقتدار و استحکام درونی کشور است. مقام معظم رهبری با سوق دادن و توجه به حرکات دشمنان نظام اسلامی، تکیه به اقتدار ملی را راه مقابله با دشمنان می دانند: (آمریکایی ها با انقلاب اسلامی دشمنند، با جمهوری اسلامی دشمنند، با این پرچمی که شما بلند کردید دشمنند و این دشمنی با این چیزها فرو نخواهد نشست؛ علاج مقابله با این دشمنی فقط یک چیز است و آن، تکیه ی به اقتدار ملی و به توان داخلی ملی، و مستحکم کردن هرچه بیشتر ساخت درونی کشور است. هرچه ما در این زمینه کار بکنیم کم است.^۳ از این رو در این شرایط مقام معظم رهبری به منظور متوقف نشدن سرعت پیشرفت

^۱ بیانات رهبری در دیدار اقشار مختلف مردم و میهمانان خارجی شرکت کننده در کنفرانس اندیشه اسلامی (۱۳۶۸/۱۱/۱۲)

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2260>

^۲ بیانات رهبری در جلسه تبیین سیاست های اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۲/۱۲/۲۰)

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26908>

^۳ بیانات رهبری در دیدار مردم آذربایجان (۱۳۹۲/۱۱/۲۸)

کشور و همچنین برای عبور موفق از این شرایط حساس بر تقویت و استحکام ساخت درونی کشور تاکید دارند. ایشان در این باره میفرمایند: (در پیشرفت به سمت هدف های آرمانی، باید ساخت درونی قدرت را استحکام بخشید. اساس کار این است. ما اگر بخواهیم این راه را ادامه دهیم. و در مقابل این معارضه ها ایستادگی کنیم و صبر و توکل را به کار بگیریم، باید ساخت قدرت ملی را در درون کشور تقویت کنیم و استحکام ببخشیم. البته تاکید ایشان منجر به نفی بیرون نمیشود. و در شرایطی که از فرصت های خارجی محروم شده ایم می فرمایند: (نمیگوییم از این ها استفاده نکنید. امام یگوییم اطمینان نکنید، اعتماد نکنید. چشم به آن جا ندوزید، چشم به داخل بدوزید. در نهایت حل مشکلات کشور بیش از آنکه بر استفاده از ظرفیت ها و امکانات داخلی باشد بر انسجام و استحکام درونی و تمرکز انرژی در داخل کشور بنا نهاده شده است. حتی از منظر، شرط توفیق در استفاده و امکانات و راهکارهای خارجی نیز به میزان انسجام و استحکام درونی کشور بستگی دارد. رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری راه حل مشکلات کشور را کمک گرفتن از توان داخلی و عدم تکیه به بیگانگان ممکن می دانند: (طبیعت کار یک ملت این است که بالاخره در کار او مشکلاتی وجود دارد. مسئولینش باید آن مشکلات را برطرف بکنند. و حرکتشان را ادامه بدهند. حالا بعضی میخواهند مشکلات را با کمک دیگران، با تکیه ی بر دیگران، با رشوه دادن به دیگران، با تذلل در مقابل دیگران حل کنند. بعضی ها هم نه. میخواهند مشکلات را با نیروی خودشان، با توان داخلی خودشان حل کنند. اعتقادمان این است که باید به تقویت ساخت درونی نظام اهمیت بدهیم. این اساس کار است از درون. خودمان را باید تقویت کنیم. تقویت درونی با اندیشه ی کامل، بانگاه عاقلانه و خردمندانه چیزی است ممکن. چه بوسیله پیشرفت علمی، چه بوسیله ساخت و مدیریت درست اقتصادی، اینها کارهایی است که به نظر ما ممکن است.^۱ ایشان در مراسم تنفیذ رییس دولت یازدهم باز به این نکات اشاره دارند که نتیجه نگاه به بیرون خلع سلاح در مقابل قدرت ها خواهد بود: (درس بزرگی که ما از این فشارهای اقتصادی دریافت کردیم، این است که هرچه میتوانیم، باید به استحکام ساخت داخلی قدرت بپردازیم، هر چه میتوانیم، در درون، خودمان را مقتدر کنیم، دل به بیرون نبندیم. آنهایی که دل به بیرون ظرفیت ملت ایران میبندند، وقتی با یک چنین مشکلاتی مواجه میشوند، خلع سلاح خواهند شد. ظرفیت های ملت ایران خیلی زیاد است. ما باید بپردازیم به استحکام ساخت درونی اقتدار ملی، که آن روز به مسئولان کشور عرض کردیم: در درجه اول مسائل اقتصادی و مسائل علمی است، باید به جدیت دنبال شود. در رابطه با دادن امتیاز به دشمن و در مقابل کم کردن عصبانیت دشمن در مقابل ما که تئوری بعضی از سیاسیون میباشد می فرمایند: بعضی با این تحلیل غلط که به

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26908>

^۱ بیانات رهبری در دیدار با رئیس و اعضای مجلس خبرگان (۱۴/۰۶/۱۳۹۲)

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=23810>

دشمنان امتیاز بدهیم تا عصبانیت آنها را نسبت به خودمان کم کنیم، عملاً منافع آنها را بر منافع ملت ترجیح میدهند؛ این اشتباه است. عصبانیت آنها ناشی از این است که شما هستید، ناشی از این است که جمهوری اسلامی هست، ناشی از این است که امام در اذهان مردم و در برنامه‌های این کشور زنده است، ناشی از این است که روز ۱۴ خرداد روز رحلت امام مردم در سرتاسر کشور به جوش و خروش می‌آیند؛ عصبانیت آنها مربوط به این چیزها است. عصبانیت دشمن را باید با اقتدار ملی علاج و جبران کرد. اگر ملت مقتدر باشد، توانا باشد، نیاز خود را کم کند، مشکلات خود را برطرف کند، و امروز که مسئله‌ی اقتصاد مسئله‌ی اصلی است، بتواند اقتصاد خود را روبه‌راه کند، دشمن در مقابله‌ی با ملت ایران بی‌دفاع خواهد ماند.^۱

نتیجه‌گیری

رهبر معظم انقلاب اهداف سیاست خارجی را چنین تفسیر می‌کند: هدف ما، هدف و راهی است که اسلام معین کرده، نه در آن ظلم است و نه تجاوز به حقوق انسان، و نه بی‌اعتنایی به تجاوزهایی که مردم ظالم نسبت به مردم مظلوم انجام می‌دهند. حقوق انسان در آن، در حداکثر میسور و ممکن رعایت شده است. راه ما این است؛ تا حالا هم بحمداله این هدفها را تعقیب کرده‌ایم. کسی فکر کند مبانی نظری و اصولی نظام که پذیرفته شده است و پایه این نظام بر آن مبانی است، اینها در سیاست خارجی اصلاً نباید اثر داشته باشد، نه؛ کجای دنیا این جور هست که حالا یک عده‌ای می‌خواهند ایران اسلامی را این جور کنند؟ مبانی ارزشی نظام که در سیاستهای کلی نظام متجلی است، این پایه سیاست خارجی ماست، آن وقت سیاست خارجی بنابراین یک ستون‌هایی پیدا می‌کند که این ستون‌ها بنای سیاست خارجی ما را روی خودشان قرار می‌دهند. یکی از این ستون‌ها «استقلال» است. استقلال یعنی عدم وابستگی سیاسی؛ یعنی اتخاذ مواضع مستقل؛ یعنی اگر همه دنیا هم اتفاق نظر پیدا کنند در قضیه فلسطین مثلاً بر یک امری، بعد ما ببینیم که این چیزی که مورد اتفاق اینهاست با مبانی ما تطبیق نمی‌کند، ما او را صریح رد می‌کنیم؛ مواضع مستقل، احساس هویت و عزت اسلامی که امروز به برکت پیروزی انقلاب اسلامی در جهان اسلام نمودار شده است. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت ملت ایران است که باید در مناسبات بین‌المللی حتماً به آن توجه شود. چیزی که در ما استثنایی است و توجه دنیا و احترام دیگران را جلب می‌کند، همین پابندی ما به یک فکر و اعتقاد الهی است که آن را نشان می‌دهیم. این اعتقاد و پابندی را هر چه ممکن است حفظ کنید و این کار با ظواهر و امانت اسلامی و پابندی‌های شدید اسلامی تأمین خواهد شد و لاغیر. برخی از منظومه فکری ایشان حل مشکلات نظام با تکیه بر توان داخلی و مقاوم سازی اقتصاد که دشمنان نتوانند با تحریم های اقتصادی جلوی روند پیشرفت و تعالی مردم را کنند نمایند. و ما را از اهداف تعالی خود دور نگاه دارند. نکته دیگر ایشان توجه به وعده‌ها و سنن الهی در طول انقلاب اسلامی می‌باشد که نمود آن در پیروزی انقلاب اسلامی،

^۱بیانات رهبری در مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری (۱۳۹۲/۰۵/۱۲)

جنگ تحمیلی، و حوادث مختلف که در طول این سال ها اتفاق افتاده است که کمک خداوند متعال را در همه این صحنه ها شاهد هستیم. یکی از واژه های که بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است اصل حفظ و حمایت از هویت نظام اسلامی (حفظ جهت گیری اسلامی انقلابی) است که مورد تاکید ایشان می باشد. هویت مردمان ما را در انقلابی گری و مسلمان بودن می دانند. شاید بتوان گفت هدف نهایی سیاست خارجی در نگاه ایشان تغییر مناسبات سیاست خارجی در عرصه نظام بین الملل و استقرار حکومت واحد جهانی اسلام می باشد. از نگاه آیت الله خامنه ای این نظام جهانی به سمت تغییر و تحول در حرکت است. تقریباً شبیه اوضاع بعد از جنگ بین الملل اول، البته در جهت عکس آن است؛ آن روز هم هندسه ی سیاسی و اقتصادی دنیا تغییر اساسی و بنیادی کرد. یا قبل از آن، در دورانی که اروپائی ها استعمار را شروع کردند؛ یک وضعیت جدیدی در دنیا به وجود آمد، شکل عمومی دنیا عوض شد. و امروز تحولاتی که مشاهده میشود، از این جنس است؛ جنس تغییر شکل عمومی دنیا. قدرتهای سنتی ای که در دنیا حاکم بودند. آمریکا، قدرتهای اروپایی؛ یک آرامشی داشتند. اینها از لحاظ اقتصادی، از لحاظ رسانه ای، از لحاظ استقرار اجتماعی آرامشی بظاهر بر زندگی اینها حاکم بود. امروز به هم خورده است داخل کشورهاشان. یکی از نشانه این تحول، افول وجهه ی آمریکاست. نشانه های این افول در بحران اقتصادی و بدهی های آمریکا، مشکلات اجتماعی، وجود نارضایتی هایی مثل جنبش ۹۹ درصدی ها، منفور شدن وجهه ی آمریکا در بین مردم جهان، و... دیده می شود. از سوی دیگر تضعیف رژیم صهیونیستی به عنوان یکی دیگر از نمادهای قطب سلطه گر نشانه ای از ضعف عمومی این جبهه و شکست سیاست های منطقه ای آن است. از نشانه های دیگر این تحولات، تغییرات در کشورهای شمال آفریقا، جهان اسلام و بیداری اسلامی در غرب آسیا می باشد. همچنین سر بر آوردن قدرت های جدید در عرصه ی بین الملل نیز مشاهده می شود. که نوید بخش یک نظام چند وجهی است که در آن، بازیگران جدیدی در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین وارد عرصه شده اند. آن ها در تلاشند در کنار بازیگران سنتی، جایگاه خود را در نظم جدید پیش رو، تثبیت کنند. به طور کلی سر بر آوردن قدرتهای جدید با بروز ضعف در قدرتهای قدیمی همراه بوده است. قطب جدید چند وجهی مجموعه ای از کشورها و فرهنگها و تمدنهای متنوع با خاستگاه های گوناگون اقتصادی و اجتماعی و سیاسی می باشد. از نظر آیت الله خامنه ای به طور کلی به چالش کشیدن نظام سلطه دو بعد دارد. یک بعد آن سلطه گری و بعد دیگر سلطه پذیری. ماهیت این رابطه در نابودی سلطه گری یا سلطه پذیری است. همچنان که اگر سلطه گر وجود نداشته باشد، نظام سلطه از بین خواهد رفت، اگر سلطه پذیر هم سلطه ی دشمن و سلطه گر را نپذیرد، باز این نظام به هم خواهد خورد. نقش ایران در نظام بین الملل و تغییر هندسه ی جهانی نیز در به چالش کشیدن رابطه سلطه گر و سلطه پذیر. تعریف می گردد. این به چالش کشیدن به معنی آن است که نه ظلم می کند و نه ظلم می پذیرد. رهبر انقلاب میفرماید: (انقلاب یک نظم جدیدی را برای بشریت ارائه کرده.. یک مفهوم جهانی، یک حقیقت جهانی، یک حقیقت بشری به وسیله ی انقلاب پیام داده شد که هر کسی در دنیا آن را بشنود احساس میکند که به این پیام دلبسته است. آن پیام چیست؟ اگر بخواهیم آن پیام را در شکل اجتماعی و انسانی آن در یک جمله بیان بکنیم: مقابله ی با نظام سلطه است. این پیام انقلاب است. نظام تقسیم دنیا به ظالم و مظلوم است. منطق انقلاب که منطق اسلام است. نباید ظلم کنید و نباید بگذارید به شما ظلم بشود) این راهبرد در تعارض با منافع و استراتژی قطب سلطه

گر قرار گرفت. چرا که عملاً به دنبال تغییر نظم جهانی حاکم برآمده است. رهبر انقلاب با برشمردن چندین موضوع به عنوان پیام های ایجابی انقلاب اسلامی، تنها یک پیام سلبی برای انقلاب قائل می شوند و آن پیام عدم تسلیم در برابر نظام سلطه است. این به چالش کشیدن نظم موجود، باعث ایجاد جبهه‌ی متحدی از مستکبران در مقابل جمهوری اسلامی شده است. ایشان مهمترین اصول درسیاست خارجی را این طور بیان می فرمایند: (مهمترین اصل در سیاست خارجی ما، حمایت از هویت نظام اسلامی، پافشاری بر اصول و ارزش هاست. و سه اصل عزت حکمت و مصلحت یک مثلث الزامی برای چارچوب ارتباطات بین المللی ماست و نباید هیچ خدشه ای به آن وارد شود)

منابع

قرآن کریم

کتابهای فارسی

- عالم، عبد الرحمن، **بنیادهای علم سیاست**، چاپ ۲۷، تهران، انتشارات: نشر نی، ۱۳۹۴ ش.
- موسوی خمینی، روح الله، **صحیفه امام**، ج ۱۳، سخنرانی در جمع ائمه جمعه سراسر کشور (وظایف روحانیون در مقطع کنونی، تهران، جماران، سوم دی ماه، ۱۳۵۹ ش.
- _____، **صحیفه نور**، ج ۱۱، مصاحبه با خبرنگاران خارجی (وضع اقلیتها در ایران - صدور انقلاب، قم، ۲۶ آذر ماه، ۱۳۵۸ ش.
- محمدی، منوچهر، **سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران**، پاپ ۴، تهران. نشر دادگستر. ۱۳۸۶ ش.
- جعفری، محمد تقی، **شرح و ترجمه نهج البلاغه**، چاپ هفتم، تهران، انتشارات: دفتر نشر اسلامی، ۱۳۷۵ ش.
- امینی، ابراهیم، **سیاست خارجی حکومت اسلامی**، تهران، انتشارات: سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۰ ش.
- ایزدی، بیژن، **سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران**، قم، دفتر تبلیغات اسلامی ۱۳۷۱ ش.

کتابهای عربی

- مجلسی، محمد باقر، **بحار الانوار**، ج ۳۹، بیروت، انتشارات: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۳ ق.

مقالات

- ولایتی، علی اکبر، مقاله «**نقش تعامل با جامعه جهانی از نگاه رهبرانقلاب**» تابناک (۱۳۸۷/۰۴/۱۲)
- سریع القلم محمود، **سیاست خارجی جمهوری اسلامی**، نشریه روابط خارجی، دوره ۱، شماره ۱، صفحه ۲۱ تا ۴۰، ۱۳۸۸.

سید عبدالعلی قوام، «آنانومی تعاملات نظام سیاسی و منافع ملی» مجله سیاست خارجی سال هشتم، ش ۲ و ۱، بهار و تابستان ۱۳۷۳ ش.

منابع الکترونیک و سایت ها

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2471> (دیدارمسئولان وزارت خارجه ۷۰/۰۴/۱۸)

<https://khl.ink/f/2259> (سخنرانی در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام اسلامی (۱۳۶۸/۱۱/۰۹))

بیانات در مراسم بیست و سومین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمه الله)

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=19996&nt=2&year=1391&tid=2707#42902>

بیانات در دیدار مسئولان وزارت خارجه (۱۳۷۰/۰۴/۱۸)

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-print?id=2471&nt=2&year=1370&tid=1940>

بیانات رهبری در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام (۱۳۷۰/۰۴/۱۸)

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1417#7735>

بیانات رهبری (۲ / ۷ / ۷۷) <http://ensani.ir/fa/article/122631>

بیانات در دیدار مسئولان وزارت خارجه و سفرا و کارداران جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۹/۰۵/۰۱)

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2337>

بیانات در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه و سفرا و کارداران جمهوری اسلامی ایران

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2337> (۱۳۶۹/۰۵/۰۱)

بیانات رهبری در دیدار اقشار مختلف مردم و میهمانان خارجی شرکت کننده در کنفرانس اندیشه

اسلامی (۱۳۶۸/۱۱/۱۲) <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2260>

بیانات در جلسه تبیین سیاست های اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۲/۱۲/۲۰)

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26908>

بیانات در دیدار مردم آذربایجان (۱۳۹۲/۱۱/۲۸) <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26908>

بیانات در جلسه تبیین سیاست های اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۲/۱۲/۲۰)

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26908>

بیانات در دیدار مردم آذربایجان (۱۳۹۲/۱۱/۲۸) <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26908>

بیانات در مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری (۱۳۹۲/۰۵/۱۲)

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=23411>

ظریف، محمدجواد، سخنرانی در سازمان ملل (۱۳۹۲/۰۶/۲۸)

بیانات رهبری در دیدار مردم اصفهان (۹۵/۰۸/۲۶)